

Варто підкреслити, що узагальнення досвіду здійснення здоров'язберігаючого освітнього процесу в медичному, психологічному та педагогічному напрямах дозволить висвітлити позитивний досвід професійної діяльності вчителів «Шкіл сприяння здоров'ю» і вальдорфських шкіл, який може бути педагогічно доцільно залучений у сучасну початкову школу для розв'язання завдань формування здорового зростаючого покоління. Це вимагає наукового обґрунтування змісту та структури професійно-педагогічної діяльності вчителя з організації здоров'язбереження дітей.

Список використаних джерел

1. Крамаренко А. М., Крамаренко Д. М., Проха І. С., Шмалько О. М. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі початкової школи. *Сучасні здоров'язбережувальні технології* : кол. моногр. / за заг. Ю. Д. Бойчука. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. С. 440–446.

2. Alla KRAMARENKO, Valentyna CHERNII, Olha SHEVCHENKO, Olena NIEVOROVA, Anastasiia MELNYK. Development of Professionally Important Physical Qualities in Engineering Students. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2020. Volume 12. Issue 1. Sup. 1. P. 93–105.

3. Kramarenko Alla. The bio(eco)ethical activity of a future primary school in the conditions of the New ukrainian school: practical vector. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Бердянськ : БДПУ, 2021. Вип. 1. С. 256–264.

Леся ЛЕБЕДИК,

докторка педагогічних наук,
доцентка, Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

КРИТЕРІЇ ФАХОВОГО ЗРОСТАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Фахове зростання особистості майбутнього соціального працівника в умовах інноваційних змін у системі освіти зумовлює низку актуальних педагогічних завдань, що потребують наукового обґрунтування. Серед них – проблема вимірювання рівнів фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника. Ця проблема набуває більшої актуальності, поза як на практиці відчувається її гостра недостатність.

Важливим є визначення критеріїв і показників фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника і сутнісних характеристик означеного фахового зростання особистості. Критерії

фіксують діяльнісний стан суб'єкта, надають інформацію про характер його діяльності, мотиви і діяльності ставлення до її виконання.

У структурі фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника вбачаємо такі основні критерії: когнітивний – знання соціальної педагогіки і суміжних з нею галузей знань, аргументування власних думок стосовно вирішення професійних ситуацій; діяльнісний – рівень сформованості соціальних умінь, корекція власної поведінки; особистісний – сформованість професійно важливих якостей особистості соціального працівника.

Кожен із критеріїв фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника проявляється у відповідних показниках. Так, *когнітивний критерій* передбачає володіння соціальним педагогом педагогічними знаннями для вирішення професійних ситуацій, сприяє швидкій адаптації у складних і змінних соціальних діях [1, с. 45–53; 2, с. 137–138; 3, с. 49–53; 8, с. 9–28].

Діяльнісний критерій у частині активності і продуктивності участі в процесі підготовки є системою потреб, цілей, мотивів, які змушують соціальних педагогів бути активним суб'єктом соціуму. Показниками цього критерію є система умінь: дидактичні, комунікативні, організаторські, проєктувальні (діагностичні і прогностичні) [1, с. 45–53; 2, с. 138; 3, с. 49–53; 4–7; 8, с. 9–28].

Особистісний критерій є системою вимог до професійно важливих якостей особистості, їх належного рівня розвитку [1, с. 45–53; 2, с. 138; 3, с. 49–53]. Показниками критерію є професійні якості особистості соціального працівника: самостійність, дисциплінованість, дотримання слова, авторитетність; інтелект і креативність; творчий підхід, працелюбність, уважне ставлення до обов'язків.

Усі показники для визначення рівнів фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника було зведено до таких дев'яти показників: а) теоретичні знання і практичні вміння з соціальної роботи; б) спеціальні знання; в) організаторські вміння; г) комунікативні вміння; д) дидактичні вміння; е) проєктувальні вміння; є) інтелект і креативність; ж) ставлення до соціальної роботи; з) стиль професійної поведінки і соціальної роботи.

На основі означених показників розвитку фахового зростання особистості майбутніх соціальних педагогів виділено чотири логічні рівні прояву в них кожного з критеріїв і розроблена цілісна програма моніторингу рівнів розвитку фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника.

Ступінь прояву першого, когнітивного, критерію характеризується такими ознаками рівнів володіння теоретичними знаннями і практичними вміннями: перший рівень – поверхові теоретичні знання і практичні вміння; другий рівень – знання неповні, але правильним є їх відтворення на основі розуміння алгоритмів діяльності соціального

працівника; третій рівень – не лише повне й правильне відтворення знань, а й доцільне їх застосування; четвертий рівень – створення суб'єктивно нових знань [2, с. 139].

Для ступеня прояву другого, діяльнісного, критерію (організаторські, комунікативні, дидактичні і проєктувальні вміння, а також адекватна самооцінка значущості своєї участі в соціальній роботі; корекція власної поведінки) характерні такі характеристики рівнів застосування вмінь соціальної роботи: перший рівень – відсутність основних умінь, соціальної роботи практично неможливе; другий рівень – діє за алгоритмом; третій рівень – розвинута система вмінь (у тому числі проєктувальних, які «попереджують творчість»); четвертий рівень – творчо діє, незвично, нестандартно працює [2, с. 139].

Ступінь прояву особистісного критерію (професійно важливі якості особистості) характеризується рівнями розвитку цих якостей, як: перший рівень – початковий; другий рівень – активного удосконалення; третій рівень – розвинутий; четвертий рівень – глибокий [2, с. 139].

Ці критерії оцінювання є вихідним моментом для визначення рівнів фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника.

Для виокремлення й опису рівнів фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника ми, спираючись на відповідні практичні й теоретичні напрацювання [1–8 та ін.] та результати проведеного констатувального експерименту, виділили такі рівні сформованості означеної якості: перший рівень – початковий, рівень інформованості або низький; другий рівень – репродуктивний, або середній; третій рівень – активний або достатній; четвертий рівень – творчий (високий), який започатковує рівень педагогічної майстерності.

Перший – початковий, або рівень інформованості, низький рівень фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника характеризується такими показниками: знання соціальної роботи, психології, методики соціальної роботи та інших суміжних наук недостатні; знання основ професійної педагогіки обмежуються лише загальним уявленням про соціальну роботу, знанням теорії, мають поверховий ситуативний характер; потреба у застосуванні педагогічних знань у цих слухачів курсів має ситуативний характер [2, с. 140].

Другий – репродуктивний, або середній рівень фахового зростання особистості майбутніх соціальних педагогів характеризують такі показники: знання соціальної роботи, психології, методики соціальної роботи мають середній рівень сформованості; знання доповнені знанням алгоритмів діяльності соціального працівника; майбутній соціальний педагог усвідомлює значимість навчання для його соціальної роботи, має знання основ соціальної роботи, теорії професійної педагогіки, проявляє інтерес до педагогічних знань [2, с. 140–141].

Третій – активний, або достатній, рівень фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника характеризується

знаннями педагогіки, соціальної роботи, психології, методики соціальної роботи та інших суміжних наук мають відносно високий рівень сформованості; відносно високого рівня сформованості професійно значимі особистісні характеристики за всіма означеними показниками; однак має ситуативний характер здатність впливати на думку партнера; прагнуть до самоактуалізації і самореалізації у спілкуванні.

Четвертий – творчий (високий) рівень фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника, який започатковує професійну майстерність, характеризують високі показники з усіх критеріїв, властива адекватна самооцінка, спрямованість на творчий характер соціальної роботи.

Отже, виділення критеріїв, показників і рівнів фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника дало можливість діагностувати рівень розвитку як означеної якості в цілому, так і окремих її компонентів, і на цій основі цілеспрямовано будувати технологію підготовки соціальних працівників.

Список використаних джерел

1. Кравченко Л., Лебедик Л. Розвиток професійної культури викладачів економіки в умовах магістратури. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта* : наук. журнал. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Вип. 4. С. 45–53.

2. Лебедик Л. В. Розвиток професійної компетентності соціального педагога в умовах інноваційних змін у системі післядипломної освіти. *Неперервна освіта: здобутки, проблеми, перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., приуроченої 80-річчю від дня заснування Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Тернопіль, Україна, 23 груд. 2020 р.). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, А. Janowski, Ф. І. Полянський, Г. І. Герасимчук, Т. В. Магера, М. П. Мамус, М. А. Мартинів, Т. О. Сергуніна. Тернопіль : ТОКІППО, 2020. С. 136–141.

3. Лебедик Л., Стрельников В. Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4(193). С. 49–53. URL: http://isp.poippo.pl.ua/article/view/212383/pdf_76.

4. Лебедик Л. В. Теоретичні та методологічні аспекти фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника в умовах особистісно-орієнтованого навчання. *Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Бердянськ, 26–27.11.2020).

Бердянськ : БДПУ, 2020. С.59–61. URL: http://bdpu.org/wp-content/uploads/2020/12/Materialy_konferentsii_2020.pdf.

5. Стрельников В. Ю. Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : монографія. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2006. 375 с.

6. Стрельников В. Ю. Розвиток професійної компетентності вчителів у закладах післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1995. 24 с.

7. Стрельников В. Складники особистісно-професійної компетентності викладача закладу післядипломної освіти. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти* : зб. наук. пр. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (23.05.2019, Суми). Суми : КЗ СОІППО, 2019. URL: <https://drive.google.com/file/d/1wFLXdkIHHKIIfcI4ZDrCdSU02PfkfObdJ/view>

8. Стрельников В. Ю. Философские основы проектирования дидактических систем в русле компетентностного подхода. *Теоретико-методические основы внедрения компетентностного подхода в высшей школе* : монография / под ред. В. Ю. Стрельникова. Харьков : Издательство Иванченко И. С., 2018. С. 9–28.

Світлана ЛУПАРЕНКО,
докторка педагогічних наук,
професорка, Харківський
національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ФАХОВЕ ЗРОСТАННЯ ОСОБИСТОСТІ З ТОЧКИ ЗОРУ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Акме (від грец. – вершина, квітуча пора) – вища точка, період розквіту людини, найвищих її досягнень, коли людина виявляє свою зрілість в усіх сферах життєдіяльності і, зокрема, у професійній діяльності. Під поняттям «акме» розуміється максимальний розвиток здібностей і талантів особистості, пік її фахового зростання, що відбувається у процесі розвитку та саморозвитку і характеризується майстерністю, професіоналізмом, готовністю до здійснення діяльності.

З огляду на це акмеологія як наука вивчає людину, яка розвивається, унікальну особистість, суб'єкта праці в процесі його високопрофесійної діяльності, фахового зростання, а також феномени і закономірності розвитку людини до ступеня її зрілості, досягнення нею найвищого рівня розвитку. З точки зору акмеологічного підходу людина є суб'єктом життєдіяльності, який здатний до творчості, саморозвитку, самоорганізації свого життя і професійної діяльності [1–3].